

BIBLIOTEKA

E

15

SHTETIT

GJIROKASTER

ÇAJUPI

Memëdheu

8JH-1

A. Z. ÇAJUPI

15

MËMËDHEU

(Vjersha dhe përralla)

— Për fëmijët e moshës së ré dhe të mesme shkollore —

Zgjedhur dhe redaktuar nga:
BEDRI DEDJA e NASHO JORGAQI

N. SH. BOTIMEVE «NAIM FRASHËRI»

TIRANË, 1958

A. Z. ÇAJUPI

TË DASHUR LEXONJËS TË VEGJËL

Në këtë vëllim ju do të takoheni edhe një herë me Çajupin, poetin tonë të çquar të Rilindjes, i cili ka shkruar edhe për ju të vegjëlit shumë vjersha e përralla të bukura. U them se do të takoheni edhe një herë me Çajupin se pas çlirimit, janë botuar edhe dy vëllime të tjera. Unë u them sot juve kështu, nesër kur të rriteni ju do t'u thoni të tjerëve se vetëm pas çlirimit u hap rruga që shkrimtarët e çquar të njihen nga të gjithë e me vjershat dhe shkrimet e tyre të rriten për të mirën e popullit dhe t'atdheut.

Ju e dini se Çajupi — Andon Zako — ka botuar vëllimin me vjersha me titullin «Baba Tomorri». Nga dashuria e madhe që kishte Çajupi për atdheun e tij s'kishte se si të gjente një titull më të bukur. Tomori është midis Shqipërisë një mal i lartë dhe madhështor, i bukur e me dëborë, që shkëlqen nga rrezet e diellit. Edhe të parët tanë e kanë nderuar këtë mal, që u ka ngjallur gjithmonë dashuri të flaktë për atdhenë.

Çajupi, duke jetuar në kohra të vështira për

Shqipërinë dhe shqiptarët, kur pushtonjësit turqë përpiqeshin t'i zhduknin dhe t'i skllavëronin për jetë, i këndoi dashurisë s'atdheut për të ngjallur tek shqiptarët ndjenja të larta atdhe-dashurie e t'i armatoste në luftë kundër turqve. Ai, duke jetuar në mërgim, larg Shqipërisë, i këndoi me mall fshatit dhe bukurive të Shqipërisë.

Ju do t'i lexoni vet dhe do t'u pëlqejnë kaq shumë, sa që do t'i mësoni edhe përmëndësh vjershat e bukura «Baba Tomori», «Mëmëdheu», «Shqipëtarët», «Ku kemi lerë» e të tjera. Në këto vjersha Çajupi me fjalë të thjeshta, por të ngrohta si zëmëra e poetëve, ka treguar se sa shumë e ka dashur atdhenë, ky bashkatdhetari i ynë, që vdiq me zëmër të zhuritur larg në dhe të Egjyptit. Këto vjersha atdhetare na mësojnë se sa i shtrenjtë është atdheu, ose si e kishin zakon t'i thoshin shqiptarët në kohën e Rilindjes, mëmëdheu. Duke lexuar këto vjersha pyetni pleqt dhe do t'u tregojnë se si i mësonin ahëre këto vjersha, «Trimi i Shqipërisë», «Dëshirë e Skënderbeut ditën që vdiq» dhe se si ndizeshin flakë për lirinë e atdheut në luftë kundra turqëve. Ata do t'u tregojnë se «Sulltani» i Turqisë ka qënë ashtu gjakpirës si e ka përshkruar Çajupi. Këto vjersha rrojnë edhe sot në zëmërat tona dhe ne mburemi se si të parët tonë kanë luftuar kundër të huajve.

Vjershat e bukura «Ku kemi lerë» e «Shqipëtarët» i këndonin në male edhe partizanët trima kur lëftonin kundër fashizmit.

Çajupi ka qënë një mëmdhetar — të themi edhe ne si thoshin atëhere për patriot — i flak-të. Ai deshi një Shqipëri të lirë dhe të lumtur si po e gëzojmë ne sot. Ai deshi t'i edukonte shqiptarët me një moral dhe edukatë të lartë, që të mbretëronte midis njerëzve drejtësia, të flaknin djallëzinë, gënjeshtren, mëndjemadhësinë, që të nderonin punën. Me një fjalë ai u mundua të na mësojë neve virtytet dhe të lëftojë veset.

Do ta shikoni se sa mirë e ka kryer Çajupi këtë detyrë me përrallat e bukura që ka krijuar vet ose që i ka punuar ashtu si vjershëtori francez La Fonten.

Në këtë vëllim ju do të gjeni mbi nëntëdhjetë përralla.

Të gjitha ato janë të bukura, njëra më e mirë se tjetra.

Që t'u them unë në këtë parathënie se ç'duan të thonë këto përralla do të bëja një punë të pa drejtë, se do t'u hiqnja të drejtën tuaj që të përpiqeni vetë. Ca do t'i kuptoni vetë se keni edhe ju një çikë përvojë. S'do ndonjë mundim të madh që përrallën «Xinxuri dhe melingona» që ta kupëtoni. A nuk është tamam kjo përrallë kundër parazitëve dhe dembelëve: kush punon ka të drejtë të hajë. Si thoni ju nuk është turp që një nxënës të mos mësojë mësimet dhe në provimet të gjendet në hall të keq, si xinxuri në dimër? Kështu edhe për mjaft përralla të tjera.

Këto përralla do t'u mësojnë më së miri që të njihni virtytet dhe veset. Kështu që duke

i lexuar dhe duke i pasur parasysh në jetë ju do të bëheni me të vërtetë qytetarë të mirë.

Sigurisht ju e dini jetën e Çajupit. Me gjithë këtë desha t'u them edhe unë disa fjalë, që ta kini bashkë me këtë libër e ta kujtoni përherë.

Çajupi lindi në katundin Sheper të Zagorisë së Gjirokastrës në vitin 1866 dhe vdiq në Egjypt më 1930. Gjithë kohën e ka shkruar në mërgim. U muar me punë për lirinë e Shqipërisë si një patriot i çquar me vjersha, drama e shkrime të tjera. Veprën e tij «Baba Tomori» e botoi më 1902. Që t'u flas unë për ndjenjat e tij patriotike është e tepërt. Ai e ka shprehur vetë se përse e boton «Baba Tomorin»: këto vjersha «janë prej zëmër shqipëtari, shkruar pa ndonjë qëllim tjetër përveç dëshirës për mëmëdhënë dhe shqipen». Pastaj ai na porositi edhe neve: «Cilido mëmëdhetar duhet të punojë sa t'i ipehtë... Kush pak, kush shumë, po është nevojë të punojmë të gjithë për Shqipërinë». Vetëm këto fjalë na tregojnë jetën e Çajupit.

Ai u zhurit që ishte larg mëmëdheut dhe sa keq, do t'u vijë shumë likshtë e di, se si thonë, në pleqëri, pasi i vdiq gruaja edhe djali, mbetur vetëm, u verbua nga të dy sytë.

Po nuk qe e thënë që eshtrat e Çajupit të mbeteshin përgjithëmonë larg atdheut. Partia e jonë, që i do dhe i çmon shumë patriotët, me një vendim që mori, në korrik të vitit 1958 eshtrat e Çajupit i prunë në Shqipëri.

Ku më duket balta
M'e ëmbël se mjalta
Në Shqipëri!

Kështu kishte kënduar Çajupi afro gjashtëdhjetë vjet më parë; këto vargje kujtuan të gjithë shqipëtarët më 11 korrik 1958 atë ditë që si mizë lisi kishin grahur atje te «Bregu i Bajos» në qytetin e Gjirokastrës për të vendosur eshtrat e Çajupit, poetit tonë të dashur; Çajupit tonë, që më në fund gjeti prehjen e dëshiruar në Shqipërinë e çliruar, pa bejlerë e agallarë, pa çfrytëzonjës e pa të huaj.

Çajupi në vjershën «Për çunat shqipëtarë», që e keni në këtë vëllim, u lutet çunave që këto vjersha:

... të mos përtojnë
Po të rrinë, t'i këndojnë.

Tani ç'far tu them unë, kur vet Çajupi ju lutet?

Zihni Sako

I. ATDHEU

1. BABA-TOMORRI 1)

Baba-Tomorr, Kish' e Shqipërisë
mal i lartë, fron i Perëndisë,
tek Ti vinin njerzitë qëmoti
për të msuar se ç'urdhëron Zoti ...
Tek Të lutem dhe u'duke qarë
të msoj ç'thotë dhe për Shqipëtarë
Kanë qënë trima të lëvduar
dhe në luftë s'janë turpëruar;
qenë trima dhe mëmëdhetarë,
besa, fea s'i kishnë dhe ndarë,
shkonin jetën me puçkë në dorë,
donin shqipen, s'qenë tradhëtorë;
lulëzonte gjithë Shqipëria,
s'e kish shkëlur si sot Robëria;
gra e burra donin Shqipërinë,
djem e çupa këndonin Lirinë.
Sot qysh gjendet Komb' i Shqipërisë!

1) Poeti krijon në këtë vjershë figurën poetike të malit Tomorr, të cilin patriotët tanë të rilindjes e quanin mal të shënjtë.

I përmbysur nga zgjedh' e Turqisë.
Shqipëtarët, si dhe bakëtia,
cbathur, çveshur, vdesën nga uria!
Shqipëtarët? — Sot s'ka Shqipëtarë! ¹⁾
Turku, Greku na kanë përndarë!
Prifti, hoxha, kisha dhe xhamia,
na gënjejnë.... U prish Shqipëria!...
Mal i lartë me krye në diell,
fron i Zotit q'është mbret në qiell,
Baba-Tomorr, o mal i uruar,
ç'kanë gjarë, gjithë ç'kanë shkuar,
i di vetë s'duet të T'i themi;
ç'do të ngjajnë, Të lutem rrëfemi.
Sot e tutje, ç'thotë Perëndia,
do të heqë shumë Shqipëria?
Ç'faj ka bërë, ç'gjynahe paguan?
Nga Turqia të tërë shpëtuan:
Greku, Sërbi, Vëlau ²⁾, Bulgari, —
nënë zgjedhë mbeti Shqipëtari!
Ç'thotë Zoti për kombinë tënë
do ta lërë nën Sultan — qënë?
Na shkrettoi, na preu, na griu
na mundoi, shpirtinë na nxori!
Fshiu lotë dhe më tha Tomori:

O Shqipëtarët e gjorë,
dëgjoni Baba-Tomorrë:
kombi juaj s'vete mbarë,
se besët u kanë ndarë.

1) Këtë shprehje, autori e përdor për të treguar sa shumë
ishin përçarë shqiptarët.

2) vllchët.